תלמוד ירושלמי · מפרשים · מראה הפנים על תלמוד ירושלמי · סדר זרעים

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי בכורים

רבי משה מרגלית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי בכורים

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מראה-הפנים-על-תלמוד-ירושלמי-בכורים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 5
הלכה ג 6
הלכה ד 6
הלכה ה 7
הלכה ו 9
הלכה ז 12
הלכה ט 13
פרק ב 13
הלכה א 13
הלכה ב 14
הלכה ג 15
הלכה ד 15
פרק ג 16
הלכה א 16
הלכה ד 16
הלכה ה 17
הלכה ו 17

פרק א

הלכה א

יש מביאין ביכורים וקורין אלו שאינן מביאין וכו' ודרך היחיד ודרך הרבים באמצע. הר"ש פי' והר"ב אחריו כגון שיש לו שתי גינות משני צידי הדרכים ולא היה צריך לכך אלא דמיירי שהיתה דרך היחיד או דרך הרבים עוברת בתוך שדהו כדפרישית בפנים וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' ביכורים בהל' י' או שהיתה עיקרו בתוך שדהו והבריך קצתו בתוך שדהו ודרך הרבים או דרך היחיד מפסקת באמצע בין העיקר והצד המובדך וכו' וכך נראה מהסוגייא דגמרא דלמד דין המוכר שביל לחבירו מהאי פלוגתא דר' יהודה ורבנן במתני' דכי היכי דפליגי במתני' פליגי במוכר שביל אלמא דמתני' איירי בהדרך היחיד או של רבים עוברת בתוך שדהו ומפסקת בין העיקר להברכה ובענין פלוגתייהו דמתניתין עיין בדבור דלקמן:

רבי יהודה אמר כזה מביא. התוס' יו"ט מביא כאן לדברי הר"ש בשם הירושלמי דר' יהודה אתיא כר"א וכו' וסיים על זה וכתב ומכל הלין דר' יהודה לא פליג אלא בדרך הרבים באמצע אבל לא בדרך היחיד עכ"ל ובמ"כ לא ראה אלא בדברי הר"ש שלא העתיק אלא דברי ר' אימי דסוף הסוגיא ובהדיא מפרש הש"ס לעיל מינה על דעתיה דר' יודה מה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך של יחיד מה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך שלו ודרך היחיד באמצע וכו' אלמא דר' יהודה פליג ג"כ אדרך היחיד באמצע ועוד דלקמן אחר זה קאמר בהדיא דבמוכר שביל לחבירו פליגי ביה נמי ר' יהודה ורבנן וא"כ על כרחך דכזה מביא דקאמר ר' יהודה אכולא סיפא קאי וכדפרישית בפנים וטפי מוכרח לזה למאי דפרישית לקמן בהסוגיא ללשון הב' שהוא העיקר דר' יונה דקאמר צריכה לר' יודה וכו' לפרושי מילתיה לפי האי אוקימתא הוא דקאמר דבמוכר שביל לחבירו בתוך שדהו הוא דפליגי וכדנראה דעלה קאמר מה פליגין וכו' וזהו פשוט דבתחילה מפרש הש"ס על דעתיה דר' יודה במאי דפליג בדרך היחיד באמצע והדר מפרש במאי דפליג בדרך הרבים באמצע והכי מוכח נמי בהדיא מגי' הספרי פ' תבא דגריס התם והנוטע בתוך שלו ומבריך בתוך שלו ודרך הרבים ודרך היחיד באמצע ה"ז אינו מביא ר' יהודה אומר כזה מביא וא"כ דברי ר' יהודה אדרך היחיד באמצע נמי קאי:

כולן משום תורת הגוזלן ירדו להן. לר' יוחנן צ"ל דאע"ג דהכי משמע בהדיא ממתני' דלקמן כדאמר ר' יוסי מ"מ לדיוקא קמ"ל דאם נתן לו רשות אפי' לשעה שוב אין תורת גזלן עליו כדר' מנא דלקמן דקאמר מילתיה דרבי יוחנן מסייע לאבא וכ"פ הרמב"ם שם בהלי"א:

מתניתא דרבי דרבי אמר שרשין חיין זה מזה וכו'. ר' זעירא גופיה דמהדר ליה לר' יוסי לעיל בפ"ק דערלה בהלכה א' ובהלכה ד' דלא ילפינן מידי מבכורים לענין שרשים משום דהאי דינא בבכורים ככ"ע אתיא כדקאמר הכא מטעמא דגלי קרא אדמתך ואימא לך בעלמא דשרשים יש בהן ממש כדפרישית התם בהל"ד ואע"ג דלא שמעינן הכי מר' יוחנן דקאמר בהדיא מענין זה הכי קאמר ליה התם לר' יוסי דאמר משמיה דר' יוחנן שרשים אין בהן ממש והשיב לו ר' זעירא בפירוש שמעתינה מן דר' יוחנן או בערלה הויתין קיימין ואדכרת הדא מילתא בבכורין וכו' כדאיתא התם וכלומר דאפשר שנזכרת ממאי דאמר ר' יוחנן גבי בכורים כולהן משום תורת הגזלן ירדו להן ומטעמא דמעטינהו קרא מאדמתך כדלעיל ודייקת מינה דטעמא דגלי קרא הא לאו הכי שרשים אין בהן ממש אבל לאו מילתא היא דאיכא למידחי להאי גיסא ולהאי גיסא דלא תילף מינה לבעלמא מידי דאיכא למימר דמתני' דבכורים כרבי אתיא ויליף מהכא דשרשין חיין זה מזה ואיכא למימר נמי איפכא דמתני' כרשב"ג נמי אתיא ושאני הכא דגלי קרא והלכך ליכא למשמע מינה מידי לבעלמא. ובענין דינא דשרשים בעלמא לפי המסקנא כבר כתבתי בזה לעיל בפ"ק דערלה ד"ה שרשים אין בהן ממש דנראה דדעת הרמב"ם כהך תירוצא קמייתא בענין ילדה שסבכה בזקנה וכרבי יהודה דהתוספתא וא"כ ס"ל בעלמא דשרשים יש בהן ממש וכן נראה מהאי פסקא דפסק כרבי בעיקר פלוגתייהו באילן שמקצתו נטוע בארץ וכו' וזכרתי מזה לעיל בפ"ד דפיאה בהלכה ד' ד"ה ישראל וגוי שהיו שותפין בקמה וכו' ע"ש:

על דעתיה דר' יודה מה בין וכו' ודרך היחיד באמצע. כבר נתבאר לעיל ד"ה רבי יהודא אומר דמוכרח מכאן דר' יהודה אכולא דהסיפא פליג וכדגריס בספרי בהדיא:

הלכה ב

והגזלן. כדפרישית דאפי' נתיאשו הבעלים מהגזילה אינו מביא וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מבכורים הל' י"ב וזה נלמד ממשנה יתירה דהגזלן דלא איצטריך דהא במכ"ש מסיקריקון הוא ואע"ג דבגמרא מספקא להו בזה ובעי למיפשט מהאי דתרומה ודחי לה ר' יוסי וקאמר דעד כדון צריכה למיבעי היא מ"מ לא יהא אלא בעיא דלא איפשטא וספיקא דאיסורא לחומרא:

רבי שמעון בן לקיש בעי מהו שיביא ממנו לולב וכו'. הך בעיא דר"ל גרסינן נמי בבבלי ע"ז דף מז אלא דהתם גריס בתרי לישני ללישנא קמא באילן שנטעו ולבסוף עבדו קא מיבעי' ליה ואליבא דרבנן דרבי יוסי בר' יהודה וכהאי בעיא דהכא דלעיל דצריכה לרבנן מצות כגבוה הן או אינן כגבוה וכדפרישית וללישנא בתרא כדקאמר רב דימי התם

באשירה שביטלה קא מיבעיא ליה כהאי דבעי הכא אלא דהתם קאי בתיקו אי אמרינן דיש דיחוי אצל מצות אם היא לחומרא או לא והכא מפשט פשיטא ליה שהוא מביא ממנה לולב שאין מצות כגבוה ואם כן ס"ל להאי ש"ס דאין דחוי אצל מצות ל"ש לחומרא ולא שנא לקולא ועיין מענין דיחוי אצל מצות לעיל בפ"ג דחלה בהלכה ה' ד"ה שני גויים שעשו שני קבין מה שנתבאר שם בס"ד:

מהו שיביא בכורים וכו'. וא"כ לרבנן אינו מביא ממנה בכורים דכקדשי המקדש הן וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מביכורים בהלכה י"ו והכ"מ לא ציין מקומו ובלולב הוא דפסק במקומו בריש פ"ח דלולב מאשירה שביטלה פסול וטעמו משום דבגמר' דילן קאי בתיקו דדילמא אמרינן יש דיחוי אצל מצות לחומרא ועיין בדיבור דלעיל:

האונס והגנב והגזלן בזמן שהבעלים מרדפין אחריהן וכו'. כ"פ הרמב"ם בפ"ד מהלכות תרומות הל' י"א ואע"ג דבעלמא קי"ל כרבנן דר"ש בפ' כ"ז דכלים דבסתם גניבה אמרינן יאוש הבעלים היא אבל לא בסתם גזילה שאני הכא גבי תרומה דמכיון שאין הבעלים מרדפין אחריהם אמרינן מסתמא איאושי הוא דמייאש וזה מוכח מהאי מתני' דפרק דלקמן דמייתי לה הכא וכדפשיט לה הש"ס דהאי מה שאין כן בביכורים אף בשנתייאשו הבעלים קאמר וכמו שהגהתי בפנים דמוכרח הוא וא"כ מדתני גבי תרומה ומעשר דנוהגין בסקריקין ובגזלן סתם ש"מ דמסתמא אמרינן שנתיאשו הבעלים ושאני בביכורים דגלי קרא אדמתך והא דמדחי לה ר' יוסי לקמן להאי פשיטותא דמתני' דיחויא בעלמא היא ולא סמכינן עלה ועיין לעיל ד"ה והגזלן:

הלכה ג

חד אמר לברכה וכו'. וכדפליגי נמי בהא רב יוסף ור' חנן בבבלי פ' כיצד מברכין דף מ"א ועיין לעיל בפרק הנזכר בהל"ד ד"ה תמן אמרין כל הקודם למקרא קודם לברכ' מה שנתבאר מזה בס"ד:

ר' יוחנן אמר לא קדשו. וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מבכורים בהל"ג כהאי ברייתא דמייתי לקמיה:

הלכה ד

הלכה כר' יהודה. כ"פ הרמב"ם בפ"ד שם הל"ג הגר מביא וקורא שנאמר לאברהם אב המון גוים וכו' ולאברהם היתה השבועה תחילה שירשו בניו את הארץ. ובסוף הל' מעשר שני ונטע רבעי פסק כסתמא דמתני' דשלהי מעשר שני ישראל וממזרים מתודים אבל לא גרים ועבדים משוחררים מפני שאין להם חלק בארץ הרי הוא אומר כאשר נשבעת לאבותינו וטעמיה דהאי סתמא דמתני' אידחי מהלכה בהדיא הכא ור' אבהו הורי כר'

יהודה ומעשה רב וסתמא דמתני' דהתם לא אידחיא ומיהו היא גופה טעמא בעי דמ"ט לא פסקו בגמרא גם שם כהאי דר' יהודה דהכא שהרי יכול הגר לומר לאבותינו ולמאי דכתב הרמב"ן בנימוקי חומש אפשר ליישב זה דגבי ווידוי מעשר כתיב כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש ולא מצינו שנשבע לאברהם וליצחק וליעקב ארץ זבת חלב ודבש כ"א ליוצאי מצרים נאמר כן אל ארץ טובה ורחבה ארץ זבת חלב ודבש וא"כ כאשר נשבעת לאבותינו וגו' דגבי ווידוי מעשר על אבותינו יוצאי מצרים קאי דכתיב לכן אמור לבני ישראל אני ה' וגו' וזו היא השבועה וכמו שאמר למשה בתחילת השליחות ארץ זבת חלב ודבש זה מבואר מדבריו ז"ל ולפ"ז יש לחלק גבי גר בין ביכורים לבין ווידוי מעשר:

הלכה ה

אשה ולא גיורת. משמע מהכא דגיורת לכהן מיהת איסור עשה היא וזהו דעת הראב"ד וסייעתי' דמן התורה אסורה לכהן ואין כן דעת הרמב"ם וכבר בארתי לזה בקידושין וביבמות שה דטעמיה דבש"ס דילן דריש להאי מעמיו לדרשה אחריתא וע"ש:

שליח ר' יוסי ורשב"ל בשם ר' יוחנן בשלקטן לשלחן ביד אחר וכו'. נראה דבהא פליגי דלמאי דאמרי בשם ר' יוחנן להאי מילתא ולא מסיימי להאי טעמא שכל הביכורים שנראו להתיר בקריאה אינן ניתרין אלא בקריאה משום דלא ס"ל לר' יוחנן להאי טעמא משום קושיא דלא משמע הכי מהני מתני' דהפריש בכורים ומכר שדהו וכו' ויבש המעיין וכו' וכדהקשה ר' יוסי בר' חנינה לקמן ולא ניחא ליה להני שינויי דמשני אליבא דר' הושעיא דמיירי בשנתן דעתו למכור וכו' דהא מתני' סתמא קתני והא דקאמר רבי יוחנן דאם לקטן להביאן בעצמו לא ישלחם ביד אחר לאו משום דאין להן תקנה אלא בקריאה אלא משום דחל עליו מצות הקריאה ואין לו היתר לפטור עצמו ממנה אא"כ לקטן בתחילה ע"מ לשלחן ע"י שליח דאז מותר לשלחן ואע"פ שאין השליח קורא לפי שלא חלה עליו מצות קריאה ולאינך דאמרי להה בשם ר' הושעיה ומסיימי לטעמא שכל הביכורים שנראו להתיר בקריאה וכו' אינהו הוא דסבירא להו דלית להו תקנתא אלא בקריאה והנ"מ מבואר הוא דבגוונא שאין יכול לקרות אחר שהפרישן איכא בינייהו כגון שהפרישן ומכר את שדהו וכיוצא בזה דלר' יוחנן מביא ואינו קורא ולר' הושעיא אין להן תקנה בהבאה בלא קריאה והדין בהם שירקבו אא"כ הפרישן בתחילה על מנת כן. ובהיות כן מבואר לנו דעת הרמב"ם בדינים אלו ובהיוצא מהן שבסוף פ"ב מביכורים כתב המפריש בכורים להעלותן בידו לירושלים לא ישלחם ביד שליח ואם לקטן מתחילה על מנת לשלחן ביד שליח ה"ז מותר לשלחם וזה ממש כדברי ר' יוחנן ולא כדר' הושעי'

וכדפרישית והלכך נמי בדינא דהני מתני' דלקמן הפריש ומכר שדהו ויבש המעיין וכו' פסק כסתמייהו כמבואר מדבריו דפ' ד' שם בהלכה ח' ובהלכה י"ב ומשום דלר' יוחנן לא בעינן שיפריש בתחילה ע"מ כן או שיבש בשעה ראשונה וכן בדין שכתב בהלכה י"ג שם המביא ביכורים מאחר החג ועד חנוכה אע"פ שהפרישן קודם החג מביא ואין קורא וכו' ועיין בכ"מ מ"ש בזה ואכתי לא ידעינן טעמא דלמה לא סבר גמרא דידן כהירושלמי ובמה שהתבאר עיקר הטעם לדעת הרמב"ם כך הוא הדא דר' יוחנן דהכא לא ס"ל כן ור' אסי ור' חנינה גופיה דאמר בגיטין ובפ' הספינה דף פ"א להאי בצרן ושגרן ביד שליח וכו' מקשה הכא על הא דר' הושעי' וא"כ לא פירש כוותיה להני מתני' שזכרנו ועוד דלקמן בהלכה ז' קאמרי חברייא בשם ריב"ל בהדיא הכא הפרישן קודם לחג וכו' ואע"ג דקאמר בתר הכי אית להון להא דר"ז וכשהפרישן קודם החג להביאן לאחר החג היינו דמצינן למימר דסבירא להו כר"ז ובהכי מיירי אבל לפי האמת סתם דברי ריב"ל כהני סתמי דמתני' מתפרשין ובזה נוחין הן דברי הרמב"ם ואין דעתו לפרש כפי' התוספות בגיטין ובהספינה שם דהך דר' יוסי בר"ח איירי כהאי אוקימתא דר' הושעיה הכא אלא דדעתו לפרש כהאי דר' יוחנן דהכא וכן הא דאמר בבבלי מכות דף י"ח בביכורים שעברה עליהן חנוכה ירקבו וכהאי דחברייא דלקמן בהא היינו נמי כהא מ"ד דס"ל דכל שנראה לקריאה אין לו תקנה וה"ה נמי דכל שנראה להבאה ולא הביא אין לו תקנה וירקבו אבל אליבא דר' יוחנן ואליבא דר' יוסי ב"ח דהבבלי לא אמרינן הכי לא בהנראה לקריאה שידחה מהבאה בלא קריאה ולא בהנראה להבאה בלחוד שידחה אח"כ מהבאה כלל ולפיכך לא הביא הרמב"ם כלל להא חברייי בעבר' עליהן חנוכה ועיין לקמן ד"ה הפרישן קודם לחג:

היורש מביא ואינו קורא וכו'. כ"פ הרמב"ם שם בפ"ד בהלכה ח' וכאוקימתא דמסיק הכא:

כתיב ושמחת בכל הטוב וכו'. עיין בפ"ח דכתובות שם במה שנתבאר מזה ובענין ירושת הבעל מה דנ"מ בין מסקנת הש"ם דהכא ובין הש"ס הבבלי תמצא מבואר בריש פ' יש נוחלין ד"ה חכמי הגוים אומרים וע"ש:

חדא כר' יודה וחדא כרבנן וכו'. כדפרישית דלא קאי אלא על האי פלוגתא דר' יהודה ורבנן דלקמן בפ"ג ולא מצינו שום פלוגתא אחריתא דר' יהודה ורבנן שתהא שייכא להאי ענינא אלא אותה פלוגתא דפליגי בענין הקריאה וסדרה בהנחה ומיהו הא דפרישית בפנים בענין דקתני במתני' דלקמן שם הגיע לארמי אובד אבי מוריד הסל מעל כתפו ואוחזו בשפתותיו וכו' דאיכא למימר דאליבא דרבנן דר' יהודה היא זהו דוחק דהא קתני

ברישא וקורא מהגדתי וכו' עד שגומר כל הפרשה וכמאן אתיא הא הלכך נראה דהעיקר כך הוא דלרבנן אינו מוריד כלום מעל כתפו אלא כשהתחיל לקרות מהגדתי קורא הכל כך עד שגומר כל הפרשה נמצא שלא היתה שם אלא הנחה אחת שגמר כל הפרשה ומדכפל הכתוב ושנה להנחה ש"מ ללמדינו דהנחה מעכבת היא ולרבי יהודא דקאמר הגיע לארמי אובד אבי מוריד וכו' ואוחזו בשפתותיו וכו' משום דס"ל דהני תרתי הנחות דכתיבי לצורך הן וללמדינו זה שלא יהיה קורא הכל בתכיפה אחת אלא האי ועניתי ואמרת וגו' האמור אצל ארמי אובד אבי הוא אחר שמוריד הסל מעל כתפו והיינו הנחה דכתיבא ברישא ואחר שגמר הכל והנחתו והשתחוית וגו' וא"כ לצורך נשנית ולדידיה על כרחך דאתינא לטעמא דמפני שהנחה נוהגת בכל לכך היא מעכבת ובזה מתפרשת מתני' דלקמן כהוגן וכן הסוגיא דהכא נקטינן מיהת דמוכרח הוא מהכא דר' יהודה ורבנן פליגי ולא כמו שרצה התי"ט לומר בהך מתניתין דפ"ג דר' יהודה לא בא לחלוק והביא כמה ראיות להאי דאומר דלאו לישנא דפלוגתא היא וכל זה מפני שראה שהרמב"ם בפי' המשנה כתב שם ואין הלכה כר' יהודה ובחבורו בפ"ג מבכורים בהלכה י"ב פסק כהאי דר' יהודה ובחנם האריך ודחק עצמו בזה דודאי א"א לפרש להך מתני' אלא דר' יהודא פליג אדת"ק התם וכדמוכרח מכאן דקאמר חדא כרבי יהודה וחדא כרבנן ועל כרחך דאהאי פלוגתא דרבי יהודה ורבנן הוא דקאי ובענין פסק הרמב"ם לא אחת היא אלא למאות הרבה שחזר בו ממה שקבע להלכה בפירושו וקבע בחיבורו להלכה בענין אחר וכמו שביארתי הטעם ממש בכל המקומות שחזר בו וכאן הוא הטעם שהכריע כרבי יהודה נגד הת"ק פשוט הוא מפני שראה בספרי דדריש מהאי והנחתו וגו' והשתחוית מלמד שטעונים הנפה שתי פעמים אחת בשעת קריאה ואחת בשעת השתחואה וא"כ היינו דקאמר הכא דלר' יהודה לצורך נשנית והיינו הך דפרישית דהנחה ראשונה שמוריד הסל וכו' כדי שיניף הכהן עמו וקורא וגומר והנחה בתריית' להנפה שנייה בשעת השתחויה וא"כ סתמא דהברייתא דספרי כרבי יהודה והנחה דמעכבת דאמרינן הכא לרבנן דר"ע וכן בבבלי פרק אלו הן הלוקין על כרחך מטעמא לפי שהנחה נוהגת בכל היא וכדקאמר הכא לר' יהודה ולפיכך חזר בו ופסק בחיבורו כרבי יהודה:

הלכה ו

אחד אינו מביא כל עיקר. כ"פ הרמב"ם בפ"ב מביכורים בהל' י"ג באחד אינו מביא כלל לפי שאין לו קרקע ושלשה יש לו קרקע כדאמרינן בפ' הספינה וסיים שם ואע"פ שאין לו אלא אילנות בלבד וכו' פשוט הוא דר"ל ואפי' בכה"ג שלא מכר לו אלא אילנות כל זמן שהן קיימין דאז אין לו קרקע שהדין הוא שלאחר שנקצצו או שיבשו אין לו ליטע

אחרים תחתיהן אעפ"כ כל זמן שהן קיימין הרי הוא כמי שקנה קרקע לפי שיש תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו כמבואר בפ' הנזכר ודין שני אילנות כתב לקמן בפ"ד בהל' ד' שמביא ואינו קורא לפי שהדבר ספק וכו' כדקאמר התם וכן הכא מילין דצריכין לרבנן וכו' וכדפרישית:

הדא אמרה חזר ולקחן ממנו מביא. וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מבכורים בהלכה י"ד שבתחלה כתב שם דין הלוקח פירות תלושין עם הקרקע שהלוקח מביא כדפשיט ליה ר' אילא לר' בון לעיל ואח"כ כתב לדין מכר לו פירות חוץ מן הקרקע וכו' שאם חזר המוכר ולקח ממנו הפירות מביא הוא כדמסיק לה הכא מההיא דאתנן ובענין זה בארתי עוד במקום אחר ואין כאן מקומו:

הפרישן קודם לחג וכו'. כבר נתבאר מזה בהלכה דלעיל ד"ה שליח וכו' דדעת הרמב"ם לפסוק כמשמעות סתמא דלישנא דחברייא בשם ריב"ל דאף אם לא הפרישן בתחילה על מנת להביאן אחר החג אעפ"כ מביא ואינו קורא דמה דקאמר הכא אית להון דר' זעירא וכשהפרישן על מנת כן אינו אלא כמו דאפשר לומר דלר' זעירא בהכי מיירי נמי להא דחברייא אבל באמת סתמא דלישנא דידהו לאו בהכי איירי וטעמא דמילתא דהא ר' יוחנן לא ס"ל כוותיה דר' הושעיה בהא כמו שהוזכר לעיל שם וא"כ בההיא דהפרישן קודם לחנוכה וכו' ג"כ לא פסק דירקבו ומשום דחדא טעמא וחדא דינא אית להו שהרי לסבריה דר' יוחנן דלא אמרינן לענין קריאה דכל שנראו לקריאה אין להן תקנה בלא קריאה א"כ ה"ה נמי לענין הבאה דלא אמרינן בהפרשה תליא מילתא וכל שנראה להבאה ולא הביא ועבר עליהן זמן הבאה שאין להן תקנה אלא בבכרו ולא בכרו תליא מילתא דאם בכרו קודם לחנוכה ולא הפרישן אז אין מביאין מהן לאחר חנוכה ואם בכרו לאחר חנוכה אין מביאין אותן אלא בזמנן וזהו עצרת כמו שנתבאר מדבריו בפ"ב שם בהלכה ו' והוא שלא יביא מן החדש על הישן וכו' וזה נלמד הכל ממסקנת הסוגיא כמו שתמצא מבואר בדבור דלקמן:

אמר ר' חיננא בזמנן. האי בזמנן א"א לפרש בענין אחר אלא בעצרת שזהו זמן הבאת הבכורים כדתנינן אין מביאין בכורים קודם לעצרת ומכיון שכן נתבאר היטב פסקיה דהרמב"ם בהלכ' ו' וז' שם כמו שהוזכר בדבור דלעיל ותראה שלמד מכאן לומר דאותן שבכרו אחר חנוכה משנה הבאה הן חשובין ויניחם עד העצרת ואז הוא מביאן וכדברי ר' חיננא דקאמר בהדיא כן ומתרץ לקושית הש"ס דפריך אהא דקאמרי חברייא לאחר חנוכה לא קדשו והתנינן אין מביאין בכורים לא מן החדש על הישן וכו' והכל כמו שנתבאר בפנים ומוכרח לפרש כן ומזה נבין ממילא דאזדא לה השגת הראב"ד בדין הזה

דמה שהקשה שם על מה שכתב שהבכורים שבכרו אחר חנוכה הן חשובין משנה הבאה וכו' ואיך יתכן זה והלא חנוכה קודם שבט הוא והיא שנה שעברה וכו' קושיא זו בעצמה הקשה הש"ס אהא דחברייא מהאי ברייתא וכדמסיי' להקושיא וסברינן מימר לאחר חנוכה אין קיימין וכדפרישית וא"כ למאי דמשני ר' חיננא ומפרש להאי ברייתא דבזמנן קאמרה והיינו כשמביאין אותן הבכורים שחנטו לאחר ט"ו בשבט ובזמנן מביא הוא ובלבד שלא יביא מהן על אותן שחנטו קודם ט"ו בשבט וכן איפכא וחברייא דקאמרי דלאחר חנוכה לא קדשו באלו שבכרו קודם חנוכה ולא הפרישן עד לאחר חנוכה הוא דמיירי וכמבואר בפנים והן הן ממש דברי הרמב"ם אין מביאין בכורין אחר חנוכה ור"ל לאלו שבכרו קודם חנוכה אין מביאין מהם כלל לאחר חנוכה ומסיים וקאמר שהבכורים שבכרו אחר חנוכה וכו' לאו כנתינת טעם הוא להא שכתב אין מביאין וכו' אלא מילתא באנפי נפשה היא ומלמדנו שאותן שבכרו אחר חנוכה אינן חשובין משנה שעברה ותאמר בהן לפוסלן מהבאה כלל וכלל אלא משנה הבאה הן חשובין ומניחן עד אחר עצרת ומביאן ובלבד שלא יביא מן החדש על הישן וכו' וכדמסיים בהלכה של אחריה ולא תיקשי הא משמע דכל שבכרו קודם ט"ו בשבט משנה שעברה הן וזהו כסברת הראב"ד אבל הא ליתא דבהדיא מפרש הש"ס וקאמר להפירכא אלא כי אנן קיימין בפירות שחנטו קודם ט"ו בשבט וכו'. וא"כ ש"מ דמיהת מאלו שחנטו קודם ט"ו בשבט מביאין מהן עצמן והא סברינן מימר דלאחר חנוכה הוא וא"כ לבתר דמשני ר' חיננא וקאמר דבזמנן הוא שמביאין לאותן שחנטו קודם ט"ו בשבט ובלבד שלא יביא מן החדש על הישן וכו' הרי לך מבואר בהדיא דחשובין הן משנה הבאה לענין שצריך להניחן עד יבא זמן הבאה והיינו אחר העצרת או דנפרש דברי הרמב"ם דמ"ש אין מביאין בכורים אחר חנוכה היינו לאותן שבכרו אחר חנוכה וזהו שסיים שהבכורים שבכרו אחר חנוכה וכו' ולפ"ז פשוט הוא יותר סדור לשונו וטעמו מהיכן למד זה כפי אשר נתבאר. ובענין שהשיג דלמה לא הביא אם הפרישן קודם חנוכה וכו' ירקבו כבר מבואר זה בדברינו לעיל ודע שיש ט"ס בדפוסים שכתוב בהשגה והכי איתא בירושלמי במנחות פ' כל קרבנות הצבור אחר חנוכה לא קדשו וכך הועתק בדברי הכ"מ וט"ס הוא שאין ירושלמי על מנחות ומעולם לא היה וכל מקום שתמצא כתוב חמשה סדרים ירושלמי כמו בהקדמת הרמב"ם על המשנה או בשאר מקומות אין הכונה אלא על אותן ד' סדרים השלימים שלפנינו ועל מקצת מנדה שהוא מסדר טהרות וכמו שאנחנו רגילין לומר דגמרא הבבלית היא על ששה סדרים ואין לפנינו אלא ד' סדרים שלימים ומסכת' אחת מסדר זרעים ומסכת' אחת מסדר טהרות וכך הוא הכונה להחמשה סדרים הנזכרים

מהירושלמי ולא תמצא איזה רמז בא זה מהקדמונים שהיה לפניהם גמרא ירושלמית יותר ממה שהוא לפנינו ומה שהיה כתוב בהשגת הראב"ד כאן במנחות פ' כל קרבנות הצבור זה שייך להשגה של אחר זה א"א הוא פסק כר"ל וכו' ובמנחות פ' כל קרבנות הצבור לא חלקו וכו' כאן הוא דשייך זה וטעו והדפיסו לזה בהשגה הקודמת וכן תמצא לזה בתוס' פ"ק דר"ה דף ה' כתוב ובירושלמי בכורות וכו' וט"ס הוא וצ"ל בבכורים כי שם הוא הך דירושלמי שזכרו. ובענין השגה זו שלאחריה על הא דכתב הרמב"ם הגדל בעציץ ובספינה אינו מביא ממנו כל עיקר אבל מביא מן הגדל בגג ובחורבה ועיין בהכ"מ מ"ש בזה וכדי שלא להאריך אומר אני דאם נפרש דדעת הרמב"ם בזה כפי פירש"י שפי' להא דאמר התם בדף פ"ד בסוף הסוגיא תנאי הוא וכו' ור' יוחנן דאמר כי האי תנא וכו' ולגי' הספרים שלפנינו כתוב שם מן הגג ומחורבה מביא וקורא והרי הרמב"ם לא כתב אלא מביא בלבד והיה צ"ל דגי' אחרת היתה לו בזה והאי דקאמר תנאי הוא פי' דלא תיקשי כלל לר' יוחנן מהני תרתי ברייתא דרמי להו אהדדי ומתרץ להו אליבא דר"ל אלא דר' יוחנן סבירא ליה דפליגי אהדדי ועל כרחך דתנאי הוא בהאי ענינא דהא אשכחן חדא ברייתא דמחלקא בין גג וחורבה לבין עציץ וספינה וא"כ האי דלא כחדא מהני תרתי ברייתות אלא דתנאי פליגי בזה ובהכי ניחא לקושית התוס' שהקשו שם דאכתי גג אגג קשיא לר' יוחנן וכו' ולמאי דפרישית לק"מ דר' יוחנן לא סמיך כלל אהני ברייתות אלא כהאי תנא הוא דס"ל לחלק בין גג וחורבה לבין עציץ וספינה וטעמא דמילתא דגג וחורבה עדיפי מתמרים שבהרים ופירות שבעמקים משום דמצינו דגג וחורבה חשובין הן כארץ לענין מעשרות כמבואר לזה לשיטת הרמב"ם לעיל בפ"ה דמעשרות גבי בצלים משהשרישו בעליה וכו' כמו שהבאתי שם ראיה לדעתו ז"ל דאף לענין מעשרות חשיב כמחובר והשריש בארץ וכן בחורבה בהדיא קאמר הכא במעשרות פ' הנזכר בהלכה ד' זרע בחורבה וכו' וא"כ שמעינן דאלו חשובין הן כמו שנזרע בארץ וא"כ ה"ה לענין בכורים:

הלכה ז

הפריש בכוריו ומכר שדהו וכו'. עיין לעיל בהלכה ו ד"ה שליח מה שנתבאר מזה בס"ד: **הפריש בכוריו נמקו נבזזו וכו'**. הרמב"ם הביא לדין דהאי מתני' בפ"ב מביכורים בהל' כ' ובפ"ד בהלכה ט' חזר וכתב הפריש בכורים ואבדו וכו' להשמיענו דאינו קורא על השניים ושאין חייבין עליהן חומש ולפיכך לא כתב כאן אלא אבדו בלבד דרך כלל שכבר ביאר לעיל לכולא דהמתני' לענין שחייב להפריש אחרים תחתיהן וה"ה לכל הני לענין שאינו קורא ושאין חייבין עליהן חומש על השניים והתי"ט לא ראה דבריו מ"ש לעיל

בפ"ב ואע"ג דקאמר הכא בגמ' משום יחידי אני שונה אותה לענין החומש אפ"ה פסק כן משום דסתם לן רבי במתני' כוותיה:
נטמאו הביכורים הסלים ניתנין לכהנים. וגי' הרמב"ם אין הסלים לכהנים כמ"ש בפ"ו מביכורים בהלכה ח' ונראה שקיים לגי' זו משום דכך הוא המשמעות הכתוב ולקח הכהן הטנא מידך והניחו וגו' בזמן שהוא ראוי להנחה אז ולקח הכהן גם להטנא ולאפוקי אם נטמאו שאינן ראוין להנחה אצל המזבח:

הלכה ט

למה בעלי אריסות וחכירות היא מתני'. היה נראה דטעות וחליפי תיבות יש כאן וצ"ל בחכורי בתי אבות היא מתני' ומפני שזה הכל אליבא דר' יהודה דלא קי"ל כוותיה לא רציתי להאריך:
סליק פירקא בס"ד

פרק ב

הלכה א

התרומה והביכורים כו' ואסורין לזרים. איצטריך לפחות מכשיעור והכי קאמר בהדיא בגמרא פתר לה פחות מכשיעור וזכרתי מזה לעיל סוף פ"ק דחלה ואף על גב דר' יוחנן מרבה לחצי שיעור מן התורה מדרשא דקרא כדאמר בפ' יום הכיפורים אפ"ה איצטריך התנא למיתני הכא דמהו דתימא דוקא במקום שרבתה התורה כדדריש מכל אוכל חלב אבל הכא דלא כתיב אלא אשר יאכל קדש וכו' אימא לא קמ"ל:
צא מהן עשרים שנה וכו'. התוס' במ"ק דף כ"ח תמהו על זה דהא משמע בשמעתין דבחמשים משנולד קאמר ועוד יהא חמשים לאחר שנתחייב כרת והוא מיתת כל אדם ולמאי דפרישית ניחא דודאי משעה שנולד קאמר וה"פ דכמו שחמשים שנה של חיי אדם עונשין בהן כרת כך זה שלא חי אלא חמשים משעה שנולד מיתת כרת היא ומה שכתבו בריש יבמות דהתלמוד הזה חולק על הש"ס דילן דקאמר מחמשים ועד ששים זו היא מיתת כרת וכו' ע"ש ורבה הוא דקאמר לה התם אבל סתמא דהש"ס דילן כמו סתמא דהכא:
מתניתין מסייעא לר' יוחנן ואסורין לזרים וכו'. כדפרישית והיותר נראה דטעות הוא וצ"ל מתני' פליגא על ר' יוחנן דלדידיה דמפרש דחייבין מיתה לזרים קאמר קשיא טפי להא דקתני עוד ואסורין לזרים ומשני פתר לה פחות מכשיעור וכך הוא דרך הש"ס בכל מקום דפריך איזו פירכא קאמר פתר לה ועיין במה שנתבאר לעיל בריש הפרק:

אוף בביכורים שנטמאו דברי הכל. כדפרישית וה"נ אמרינן בבבלי פ' הערל דף ע"ג דאסור לבערן בטומאה לא תני לה אלא דתני ושייר ומשמע דכ"ע לא פליגי דאף בביכורים כן והרמב"ם בפ"ב מביכורים בהלכה י"ט כתב וכן יראה לי שהבכורים שנטמאו אינו מסיק בהן התנור כתרומה טמאה מפני שהן כקדשי מקדש ועיין בהכ"מ במה שפי' להא שכתב ויראה לי דעל נתינת הטעם קאי ולא על הדין שהרי מפורש היא בגמרא ואפשר נמי לומר שפי' להא דהכא בלשון בעיא אם אוף בבכורים שנטמאו אמרינן דאין מבערין אותן לד"ה ומההיא דהערל ג"כ לא קשיא דלא קאמר התם אלא לשנויי מאי שייר דהאי שייר וכו' וכלומר דאיכא למימר דשייר נמי להך שאסור לבערו בטומאה ואין זה מבורר כל כך בהגמרא ולפיכך כתב יראה לי ומה דבעי הש"ס דהכא לאוקמי האי דרשא דלא בערתי וכו' בלקוח בכסף מעשר וכרבי יהודא דלעיל לא משמע הכי בש"ס דילן אלא דבמעשר שני עצמו קאמר והא דפריך ראוי לפדותו וכו' ולמה לי קרא לא קשה דלדיוקא איצטריך ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר בתרומה טמאה כדדריש הכי בכמה מקומות ועיין לעיל בפ"ח דשביעית בהלכה ב' ד"ה קל מהן שביעית שניתן להדלקת הנר וכו' שהראיתי באצבע מעשר שני טהור לא ניתן להדלקת הנר כדתנינן בתוספתא שם וכן הכא ומייתי לה לקמן בהלכה ב' יש במעשר וכו' ואין מדליקין בו ולא כדעת האומרים דבמעשר שני טהור מותר לבער:

הן דתימר אין המעשר טעון רחיצה ברוצה ליגע וכו'. בבבלי חגיגה דף י"ח בעי לשנויי הכי לקושיא דחולין אחולין ועיין בתוס' שם ודחי לה נמי כעין דדחי לה הכא דבנגיעה דבמעשר ובאכילה דחולין לא אשכחן דפליגי ומתרץ דאידי ואידי באכילה והתם באכילה דנהמא והכא באכילה דפירי ולא משני כדמשני הכא משום דחולין סתמא קתני ועוד דלא בעי לאוקמי מתני' כיחידאה היכא דאית לן שנוייא אחרינא:

הלכה ב

וגידוליהן אסורין וכו' אף לזרים ולבהמה. התי"ט מביא כאן לדברי התוס' פ' כל שעה דף לד דרצו לפרש לזרים היינו נכרים וזה אחד מן הדוחקים הגדולים ויש עוד לתמוה על מה שסיימו שם על זה וכן משמע בירושלמי ולא נמצא לא רמז מועט לדוחק פירוש הזה וכמדומה שמאיזה תלמיד טועה הוא והמהרש"א בפסחים שם הביא דברי הר"ש שכתב בעצמו ע"ז ולא כיוונו יפה וכו' והביא שם איזה פי' אחר בשמו ע"ש וכל זה אינו כלום ומה שכתב התי"ט בזה דנראה לו דלאו קושיא היא דהא מאי דתני אף לזרים נפרש אע"פ שנשאר אסור ונימא דתיהוי כגדולי תרומה שאסורים לזרים ולא לדברים אחרים וכו' וגם לפי' הזה אין אנו צריכין אלא דה"פ אע"פ שאסורין לזרים לא תימא

דהוו כדבר שאין לו מתירין וליבטל להכי קאמר דאפ"ה אוסרין גם הגדולין את תערובתן משום דירושלים עשו אותה כדבר שיש לו מתירין כדקאמר בגמרא לפי שעכ"פ יכול הוא לאכול הכל שם בקדושתן וכדפרישית בפנים וכך הם דברי הרמב"ם בפירושו וכן בחבורו בבי"ד מבכורים בהלכה ט"ו ואע"פ שהבכורים אסורין לזרים אף בירושלי' הרי הן אוסרין בכל שהן ואפי' זרע הביכורים אחר שנכנסו לירושלים הרי הגדולין אסורין ואוסרין בכל שהן אם נתערבו בירושלים ואתי שפיר לפ"ז מאי דקאמר התנא מה שאין כן בתרומה דאלו תרומה אע"פ שהגדולין תרומה הן מ"מ לענין תערובתן אינן נחשבין כתרומה ולומר דצריכין אחד ומאה כתרומה עצמה אלא שבטילין הן ואפי' רוב א"צ שהרי הן כחולין לכל דבר וכדפרישית בפנים:

הן דתימר גידוליהן אסורין איסור מחיצה וכו'. האי שינויא קאי וכך הם דברי הרמב"ם וכפי שהבאתי בדבור דלעיל וסיים שם אבל הזורע בכורים שנכנסו לירושלים הגידולין חולין:

הלכה ג

זאת אומרת שהפירות הטמאין חייבין בביכורים. היינו להפריש עליהן ממקום אחר מן הטהור דאלו להפריש מהן עצמן לא מוכחא מידי מהמתני' וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מבכורים בהלכה י"ט ואם נטמאו הפירות כולן אינו מפריש בכורים בטומאה אלא מפריש מן הטהור על הטמא לכתחילה ואם אין לו פירות אחרות להפריש מהן יראה לי שאינו מפריש בטומאה שאין מפרישין לאבוד ומשום שאין ראוין כלל ואפי' להסקה כמבואר לעיל בהלכה א' ד"ה אוף בבכורים וכו' ע"ש משא"כ בתרומה דמפרישין אף מפירות טמאין דמיהת התרומה ראויה להסקה היא:

הלכה ד

תמן אמרי נכנס משישית לשביעית וכו'. סוגיא זו כעין סוגית הבבלי דפ"ק דר"ה בדף ט"ו ומיהו מכאן יותר מבואר למסקנא לדינא מהא דאמר ר' יוחנן בשאר שני שבוע את מהלך בו כירק ובשביעית את מהלך בו כאילן וכדפרישית בפנים וה"ז נוטה לדברי הרמב"ם בפ"א מהלכ' מעשר שני בהלכה ה' וכן האתרוג בלבד וכו' הרי הוא כירק והולכין אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית וכו' וזהו כדברי ר' יוחנן דהכא דמבוארין דבריו יותר מדהתם וע"ש:

סליק פירקא בס"ד

פרק ג

הלכה א

כיצד מפרישין יורד וכו'. היינו לכתחילה מפרישין במחובר ואם לא הפרישן במחובר ותלשם ה"ז מפריש אחר שנתלשו כ"כ הרמב"ם בפ"ב מביכורים בהלכה י"ט ומקור הדין הזה מבואר הוא לעיל בפ"ק דפאה בהלכה ה' וע"ש ד"ה הפריש ביכורים מכרי ממורח מה שנתבאר שם בס"ד:

תני הביכורים אחד ששים. כ"פ הרמב"ם שם בהלכה י"ז שמדברהם צריך להפריש אחד ששים ודין דתרומה טמאה ותרומה שאין הכהנים מקפידין עליה שהן ג"כ בששים הביא בפ"ג דתרומות בהל' ג' וע"ש:

הלכה ד

הגוזלות שעל גבי הסלים היו עולות ומה שבידם וכו'. כדפרישית והגוזלות שהיו בידם ניתנין לכהנים וכמ"ש הרמב"ם בפ"ג מבכורים בהלכה ט' והראב"ד מפרש שם ומה שבידם על הפירות הוא אומר במשנה ועל פי' זה קשה דהא בגמרא אמרו אית תני מחלף וכו' ואם על הפירות קאי היאך הוא מחלף דלא שייך בפירות לעולות ואם נאמר דגם בפירוש ומה שבידם פליגי ולהאי תנא דברייתא על הגוזלות שבידם קאמר זה אינו במשמעות לישנא דמחלף דמשמע דלא פליגי אלא אם אלו לעולות ואלו לכהנים או איפכא והעיקר דהכל על הגוזלות מיתפרשא כפי' הרמב"ם ופסק כתנא דמתני' רבי יהודה אומר עד ארמי אובד אבי וכו'. ופסק הרמב"ם בחבורו בפ"ג שם בהלכה י"ב כרבי יהודה וחזר בו ממ"ש בפירושו ואין הלכה כר' יהודה וכבר בארתי לזה לעיל בפ"ק בהלכה ו' ד"ה חדא כר' יהודה וחדא כרבנן דמוכח בהדיא דפליגי ר' יהודה ורבנן ולא כמ"ש התי"ט דר' יהודה לפרש דברי הת"ק בא וע"ש שמבואר לטעם הרמב"ם שחזר בחבורו לענין פסק הלכה:

רבי יונה בעי הניחן בלילה. לכאורה היינו בעיא דהונא הנחה מהו שתתיר למחוסר זמן דלילה מחוסר זמן הוא ואפשר דהואיל ובקריאה כתיב הגדתי היום והקריאה אינה מעכבת והלכך בעי אם הנחת הלילה הנחה היא או לא ובעיא דהונא בשחזר ונטלן היא וכמבואר בפנים והרמב"ם לא הביא מכל זה ומשום דמכיון דעיקר המצוה הנחה היא ומעכבת א"כ נקטינן לחומרא והנחה מעלייתא בעינן ולפיכך סתם דבריו וכתב בפ"ג בהלכה ג' אם אכלן הכהן קודם הנחה בעזרה לוקה וכו' ומשהניחם המביאם בעזרה הותרו לכהן:

הלכה ה

ועיטור הביכורים חייב בדמאי. התי"ט כתב צ"ע אי נאכל אף בטומאה הואיל ולא תני בהדיא ובדברי הרמב"ם בפ"ב מבכורים סי' י"ח ג"כ אין הכרע עכ"ל ולדעתי אין לך הכרע יותר מזה שכתב שם בתחילה הפריש בכוריו וחזר והוסיף עליהן או עטרן הרי התוספות כבכורים וכו' א"כ עיטור בכורים שהן מא"י הרי הן כתוספת בכורים שכללן כאחד ואפי' אינה מא"י ואינה כבכורים לשארי דברים מ"מ נאכלת בטהרה כדסיים שם וא"כ ה"ה נמי לעיטור בכורים והאי גופה שפסק ואמר ואע"פ שאינה כבכורים אינה נאכלת אלא בטהרה למד מלישנא דמתני' דקתני ועיטור הביכורים חייב בדמאי ותו לא משמע דלענין שנאכלת בטהרה אין חילוק בין תוספת לעיטור והשתא סיפא דמתני' אימתי אמרו וכו' ג"כ בדוקא מתפרשא דאימתי אמרו שהתוספת לכל מילי כבכורים דוקא אם הן מא"י ואם אינן מא"י אינה כבכורים לכל מילי אבל לענין שנאכלת בטהרה אין חילוק לא בין תוספת ובין עיטור ולא בין באו מא"י ובין באו מעבר הירדן או מסוריא דלעולם נאכלין מיהת בטהרה. ובענין מ"ש הרב א"נ דמתני' ר"ש היא וכו' אין להאריך בזה דל"ל לאוקמי מתני' דלא כהלכתא:

הלכה ו

וספר תורה. וכך היא נוסחא שהיתה לפני הרמב"ם כמ"ש בפ"ד מבכורים בהלכה י"ד הבכורים וכו' וקונה בהן ספר תורה ונוסחא זו דווקנית ויש בנוסחות המוטעות כתוב כס"ת ומפרשים אותה בדוחק ואין להאריך:

שאלו את רשב"ג מהו שימכור אדם ספר תורה וכו'. נראה דהך לישנא קמייתא דר' חייא בר ווא אזלא כהאי דגרסינן בבבלי פ' בני העיר ת"ר לא ימכור אדם ס"ת אע"פ שאצ"ל לו יתר על כן אמר רשב"ג אפי' אין לו מה יאכל ומכר ס"ת או בתו אינו רואה סימן ברכה לעולם ולפיכך קאמר להאי לישנא נמי הכא דשאלין ליה מפני חייו ולא אגיבון משום שמחמיר הוא אפי' אין לו מה יאכל והא דלא השיבם אסיר מפני שבכלל דבריו הוא שאם אינו רואה סימן ברכה בדמיו א"כ מאי אהני ליה שימכור ויאכל אף לזה ואח"כ לא יהיה לו כלום ולהך לישנא בתרא דהשאלה לא היתה אלא על אלו שני דברים איכא למימר נמי דס"ל הכי ומשום ששמעו כבר ממנו לזה דמפני חייו אינו רואה סי' ברכה והלכך לא שאלו לו כלל אלא אם מותר למכור לאחד מאלו שני דברים שהן מצוה רבה והתיר להם וזהו דעת הרמב"ם שכתב בפ"י מהל' ס"ת בהלכה י"ב ואסור לאדם למכור ס"ת אפי' אין לו מה יאכל ואפי' היו לו ספרים רבים ואפי' ישן ליקח בו חדש לעולם אין מוכרין ס"ת אלא לשני דברים בלבד שילמוד תורה בדמיו או שישא אשה בדמיו והוא

שלא יהיה לו דבר אחר למכור ובהגהמי"י כתב על זה לא ידעתי מניין לו זה דבירושלמי סוף מסכת בכורים ר' יונה בשם ר' חייא בר ווא שאלו את רשב"ג וכו' עד ר' פנחס ור' יוחנן בשם רשב"ג מוכר אדם ס"ת לישא אשה וללמוד תורה וכל שכן מפני חייו וכן נראה דתלמודא דידן נמי שרי אם אין לו מה יאכל דגריס התם בפ' בני העיר ת"ר לא ימכור אדם ס"ת וכו' משמע דומיא דבתו דליכא איסורא באין לו מה יאכל אבל יש לו מה יאכל איסורא נמי איכא ע"כ שם ויש קצת ראיה לדעת זו דהש"ס הזה סובר כר' יוחנן מדמייתא בתריה להאי ברייתא דשנינו ג"כ בבבלי דנדרים המדיר את בנו לתלמוד תורה וכו' ואם אפי' באיסור נדר החמור הקילו מפני חייו כ"ש באיסור זה שאינו אלא לקיים הס"ת בביתו ואין במכירתו סימן ברכה ומיהו מצינן למימר דלא סמיך הרמב"ם ע"ז דשאני התם דלא התירו לו אלא לשעה ובשאין לו זמן לשאול על נדרו אבל הכא לא התירו לו למכרו לעולם אפי' אין לו מה יאכל וכן משמע נמי מהני תרי לישני דר' חייא בר ווא כדפרישית דלדעת הרמב"ם אתיא כהאי דגרסינן בבבלי ומה שדקדק דומיא דבתו דליכא איסורא באין לו מה יאכל יש לומר דס"ל להרמב"ם דאין ה"נ דאיכא איסורא אף בבתו והכי משמע מהאי דשנינו בפ"ק דקדושין בא וראה כמה קשה עונשין של סוחרי שביעית וכו' לא הגיע לידו עד שמוכר את בתו וכו' ואם זה הוא מחמת הכרחו ולענשו ש"מ מיהת דאסורא איכא דהא קאמר נמי לבסוף לוה בריבית הוא וכו'. ומה שכתב הרמב"ם ואפי' היו לו ספרים רבים זה למד מהברייתא דמייתי הכא המוכר ס"ת של אביו וכו' וכדפרישית דלרבותא קאמר שאפי' יש לו ס"ת אחר מה שמוטל עליו לכתבו אעפ"י שהניח לו אביו כדאמרינן בפ"ב דסנהדרין אפ"ה אין לו למכור ס"ת של אביו דאינו רואה בו סימן ברכה וכדמסיים וכל המקיים ס"ת בתוך ביתו וכלומר אעפ"י שאינו צריך לו מקיים גם להס"ת של אביו עליו הכתוב אומר הון ועושר בביתו ודומיא דאמרינן בפ"ה דכתובות זה הכותב ספרים ומשאילן ללמוד דזה שא"צ לעצמו משאילן לאחרים ללמוד וזהו הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד וכן יהי רצון שנזכה לכך א"ס:

מעשה באדם אחד שהדיר את בנו לתלמוד תורה וכו'. גרסינן להא נמי לקמן בפ"ק דביצה בהלכה א' ושם נבאר בהגיעי למקומו ברחמי ובסיעתא דשמיא:

סליקא לה כלא סדרא דזרעים ואמונות. בעזרת האל יתעלה השוכן בשמי מעונות. כה יזכני לגמור סדר מועד ברחמיו המרובים ובמדותיו רב חסד וחנינות: